

színházi esték

* A Miskolci Nemzeti Színház és az egri Gárdonyi Géza Színház műsorismertetője — 1976. január *

Félidőben

Végre úgy zárhatunk egy évet, hogy a búcsúzó december végén elmondhatjuk: nem történt semmi rendkívüli. Bizony ez elég nagy baj – válaszolhatják a színházi berkekben járatosak. Mert a művészeti műhelyeknek mindig szellemi izzásban kell lenniük; szinte kötelező váratlan vagy legalábbis meghökkentő dolgokat produkálni. Nem tagadjuk, hogy van ebben némi igazság. Eppen ezért szeretnénk megmagyarázni: azt a tényt, hogy nem jelentünk váratlan eseményt, nem érezzük negatívumnak. Műhelyünkben a szívós, következetes munka időszaka volt az elmúlt fél év – s ha minden jól megy, ez a tevékenység lesz jellemző a szezon hátralevő hónapjaira is. Egy nagyszínház kísérleteinek sok és sokféle konzekvenciája van. Nekünk úgy kell egyre korszerűbb művészeti intézményt teremteni, hogy mindent megtartunk, ami eddig vonzerőt jelentett. Semmiképpen sem a meghökkentés a cél, hanem olyan műhely létrehozása, melyben egyre sokoldalúbb művészek formálódnak, akik képesek a közönség ízlésének, tudatának formálására.

A produkiókról megszülettek a kritikák, s véleményt cseréltek egy-egy előadásról a nézők is. Természetesen megszülettek a mi belső kritikáink is, melyek – ha különböznek is a lapokban olvashatóktól – semmiképpen sem enyhébbek azoknál. A műhely szigorú belső szabályai, magasra helyezett esztétikai mércéje egyben önbecsülést is jelent.

Ezek után jogos a kérdés: elégedettek vagyunk-e önmagunkkal? Nem titkoljuk, hogy sok mindennek örültünk. Örülünk a közel tízennyezer bérlőnek, örülünk, hogy fiatal színészek és rendezők a mi színházunkban tehettek meg az első sikeres lépéseket, örülünk, hogy egy-egy produkciónkat szárnyra kapta a hír. Elégedettek azonban nem vagyunk és nem is lehetünk. Elégedetten nem lehetne új naptári évet kezdeni.

A hónap bemutatója Egerben – Kertész Ákos: Sziklafal

A hónap bemutatója Miskolcon – Brecht: A kaukázusi krétakőr

A család: Ildikó, Csaba és Szücs Lajos, a Budapesti Honvéd kitűnő játékosa

Pécsi Ildikó m.v.

Kertész Ákos azt mondta, hogy amikor formálta, alakította Róza figuráját, Pécsi Ildikó jutott eszébe. Illés István pedig így: — Amikor elolvastam a drámát, Róza szerepére csakis Ildikót tudtam elképzelni.

Nos, Pécsi Ildikó azóta Thália egy-ri templomába tette át székhelyét. Annak ellenére, hogy vendégünk, úgy hisszük, nem kell bemutatni a Színházi Esték olvasóinak, kedves, jó ismerősünk mindannyiunknak filmekről, képernyőről és természetesen a színpadról. Szerepeinek felsorolása helyett inkább beszéljen a vendég.

Gyorsan kifújja magát, bekap egy erős kávét — most lett vége a nagy-jelenetnek:

Nem is tudom, hány munkáslányt, meg asszonyt játszottam már, de az biztos, hogy pályám egyik legnehezebb feladata ennek az egyszerű asszonynak a megformálása. Róza érdekes, izgalmas személyiség, aki bele tud szólni egy polgári család életébe. Ezért a szerepért érdemes pendliznem a kecskeméti színház, a Budapesti Irodalmi Színpad és Eger között. Különbözik is szeretem ezt a várost, a történelmét, a hangulatát. Néhány évvel ezelőtt, amikor Fábri Zoltán Plusz mínusz egy nap című filmjét forgattuk, hosszabb időt töltöttem itt, és sokat csatangoltam Egerben.

— Mit tud Pécsi Ildikó Rózáról?

— Most, hogy közeledik már a bemutató, sokat. Talán a legfontosabb, hogy Róza minőségileg különbözik a többiektől, tulajdonképpen egy más világ, kevésbé érti ugyan korunk bonyolultságát, de ember tud maradni. És tudja a titkot, az adás titkát, s így kap egy szép életet. A többit majd a színpadon...

NDK drámák Miskolcon

Színházunk vendége: Peter Hacks

Az NDK-drámák hetén a Miskolci Nemzeti Színházat is felkereste a baráti ország színházművészeti küldöttsége. Az NDK képviselőit november 25-én délelőtt a Művészklubban fogadták városunk politikai és közéleti vezetői. Színházunk képviselőiben megjelent Illés István főrendező, Jurka László és Csiszár Imre rendező, valamint Kalmár Péter karmester. A Hans Juachen Genzel vezetésével érkezett küldöttséget Tolnai Ferenc, a városi tanács művelődésügyi osztályának vezetője köszöntötte, majd Illés István mutatta be művészeti intézményünket a héttagú küldöttségnek. Az NDK-ból érkezett vendégek nagy örömmel vették tudomásul, hogy műsortervünkben milyen jelentős helyet foglalnak el a német drámák, hogy az Amphitryon és Kahlau Csiszár máskor után máris A kaukázusi krétakör bemutatójára készül a színház.

A baráti beszélgetésen különösen sok szó esett — lévén a küldöttségben több újságíró — a színház és a kritika viszonyáról. A témába nagy hozzáértéssel kapcsolódott Csótai János, a városi pártbizottság osztályvezetője és Bögel József, a Kulturális Minisztérium színházművészeti főosztályának munkatársa is.

A délelőtti találkozás után következő pár óra Tapolca és az Avas megtekintésével telt el, majd a vendégek beültek A csizmás kandúr délutáni előadására.

Közben megérkezett — a mindannyiunk által nagyon várt — Peter Hacks és felesége. Az európai híró író jelenléte különös feszültséget adott a felújított Amphitryonnak Utólag bevallhatjuk, hogy előadás közben inkább Peter Hacks arcát, reagálásait figyeltük, mint a színpadot. S érdemes volt nézni az író, hiszen arcáról sok mindent leolvashattunk. Elsősorban azt, hogy ha magyarul nem is tud, de „színházul” annál inkább.

Előadás után — a klubban tartott baráti beszélgetésen — természetesen elmondta véleményét a látottakról. Brecht tanítványa — akinek Amphitryonját a világ minden részén játszották már — mély intellektusú, ugyanakkor francián szellemes és könnyen ember. Nagyon tetszett neki, hogy a német előadások filozofikuságával szemben (a gondolatosság túlzott hangsúlyozása persze statikussá is teszi a játékot) nálunk sikerült kiaknázni a műben rejlő játékot és komikumot. Néhány dologban viszont ellentmondott nekünk. Mi az Amphitryon Jupiterét amolyan „Abszolút Lehetőségnek” tartjuk, vagy, ha úgy tetszik, tükörnek, melyben összes gyengéit megláthatja a halandó. De kiderül Jupiterről, hogy még neki (az istennek) se megy minden... Az író szerint Jupiter mindig képes nagyvonalúan és felülről nézni a világot, s tud kiutat mutatni. Nem egészen értett egyet azzal sem Hacks, hogy Sosias eléggé el nem ítéhető filozófiájával nálunk előtérbe került. Egyszóval: remekül vitakoztunk...

Ami a hangnemet illeti, arra talán jellemző egy ellesett mondat. Akkor hangzott el, mikor a felvillanyozott Hacks búcsúzott. Az író felesége hátramaradt, s odasúgta Csiszár Imrének, az Amphitryon fiatal rendezőjének: „Úgy viselkedett magával, mintha legkedvesebb gyermeke lenne.”

Búcsú az Optimista tragédiától

Az Optimista tragédia előadásának napjain minden este felhangzik néhány induló a színház hangszóráin. Ezzel is hívní, ébreszteti, emlékeztetni akarunk; Visnyevszkij szándéka szerint.

Akik először hallották a pattogó ritmusokat, azt hitték, afféle díszelőadást fognak majd látni; egy olyan drámát, melyet első-sorban muzeális értékei miatt tisztelünk. Ma már több ezer ember vallja, hogy élő, eleven, s orientáló színházi előadást látott.

Mielőtt elbúcsúztatjuk a produkciót, mely már nemcsak Miskolcon, hanem Egerben is sikert aratott, még egyszer leülünk Csiszár Imre rendezővel egy kicsit emlékezni és emlékeztetni.

— Az interjúk és különböző méltatások közepette talán még nem hangzott el, hogy mióta a világhírű Tovsztonogov ismét felfedezte az Optimista tragédiát, s az ő bábáskodásá-

val hazánkban is színre került a mű — azóta színrevitele mindig a legmegtisztelőbb, legnagyobb, vagyis: főrendezői feladat. Arra még soha nem volt példa a darab felújításai közben, hogy fiatalemberre, különösen főiskolásra bízák ezt a feladatot. Ezért éreztem én roppant felelősséget és nagy-nagy megtiszteltetést, mikor kezembe adatott a rendezés.

— Utólag talán már be lehet vallani, hogy mit sikerült megvalósítani az el-képzelésekből és mit nem.

— Először is szerettem volna katonákat kapni (tényleges idejüket töltött honvédek), akikből majd EZREDET kovácsolhatunk. Ez nem sikerült. A statisztatoborzásunk azonban eredményes volt. Továbbá beállt az ezredbe a táncoskar és az ezredkar is. Így mégiscsak létre tudtuk hozni azt az organizált tömeget, melyre olyan nagy szükség van az Optimista tragédiában. Úgy érzem továbbá, hogy sikerült jól

szervezett és variálható tereket kialakítani. Ezt elsősorban Gulyás József műszaki felügyelőnek és munkatársainak köszönhetjük, hiszen nekem csak képzőművészeti elképzeléseim voltak. Végül sikerült a harcban, löporfűstben, fegyverek torkolatúzóinak fényénél születő újat megmutatni.

— Mintha sok is lett volna a löporfűst és a fegyverropogás.

— Szándékosan akartam az érezhető füsttel, lánggal olyan sokkoltó biológiai élményt nyújtani, melyekre csak az élő színház képes. A közönséget — ezt most már nyugodtan mondhatom — összetételre való tekintet nélkül — sikerült megnyerni. A nézők átélték a csatákat, maguk is megmérték a szereplők (komisszár, Alekszej, parancsnok, anarchista vezér) erkölcsi súlyát, s úgy élték együtt a forradalommal, mintha az eseményektől nem választana el bennünket több mint fél évszázad.

Ősbemutató Egerben

Egy ismert művész, a kor felfedezettje, aki az utóbbi években már egyre kevésbé hitt tehetségében, gépkocsijával 140 kilométeres sebességgel egy hatalmas sziklafalnak rohant. Három asszony gyászolja és egymást marva kutatja, mi történt. És miért? Öngyilkosság, vagy baleset? Ki a felelős Kassai Kornél haláláért? S ekkor valahonnét Kőbányáról belép egy negyedik asszony, Róza, aki vagy húsz esztendővel ez-előtt takarított, és ezért lakott ennél a polgári családnál.

★

Az Egri Színházban próbálják Kertész Ákos új drámáját, az író jelenlétében és közreműködésével. A szünetben beszélgetünk, az alkotóműhely tagjai segítenek bemutatni a dráma hőseit.

Anyuska — Demeter Hedvig:

— Ilyen szeretetteljesen neveznek a színpadon, pedig valójában nem is szeretnek. Vagy legalábbis rosszul szeretnek, mint én Kornélt, a fiamat, aki nagy művész volt, de nincs többé... S most szembetalálom magam a fiam nőivel. A volt feleségével, akihez talán vissza akart térni, az új feleségével, aki gyereket szült neki és Rózával, akiben Kornél megtalálta a maga békéjét, valamint, ami eddig hiányzott az életéből. Későn...

Hanna — Gyöngyössi Katalin:

— Én leszek a befutott színésznő, akit valamikor Kornél fedezett fel. Szerettem, később a felesége lettem, a barátja, a haverja, társa. kritikusa a művészetben, de azt hiszem, az asszonya soha. Még gyere-

ket se szültem neki, mert az életet mindig alárendeltem a munkámnak. Hét éve, hogy elváltunk, aztán az utóbbi hónapokban elhatároztuk, hogy újra kezdjük az életet. Együtt...

Anna — Meszléry Judit:

— A butikus Anny, — így mondják. Kornél özvegye. Igen, én privát vagyok, egy primitív üzlet-asszony, aki megszerezte magának a nagy Kassait. Megvásároltam, ha úgy tetszik, mert imponált a híre, a társasága. Aztán beleszerettem... És most senki sem hiszi el, hogy valóban szerettem...

Róza — Pécsi Ildikó:

— Most azt mondják, hogy a szeretője voltam... De hát mit kellett volna csinálnom? Magától értetődőnek kell venni az életet, a szerelmet, a házasságot és nem szabad kutatni, vájkálni az emberekben, a kapcsolatokban.

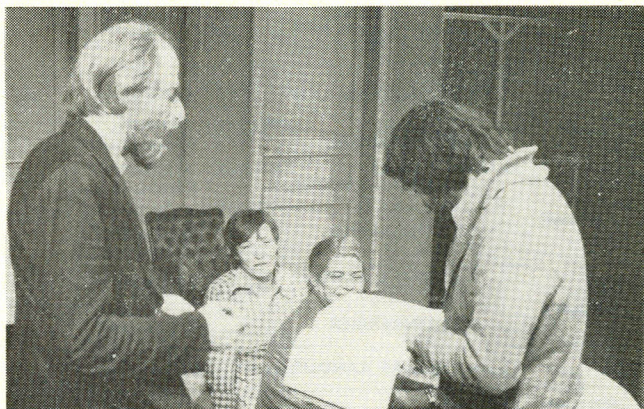
★

— A bemutató előtt még meg lehet kérdezni az író-tól: miről szól tulajdonképpen a Sziklafal?

— Az emberi kapcsolatokról. Pontosabban egy férfi kapcsolatrendszeréről — válaszolja Kertész Ákos.

— Jól ismeri az emberi kapcsolatokat?

— Ha mindent tudnék, akkor tanulmányt írnék róla, hiszen a tudomány foglalkozik az olyan dolgokkal, amelyeket már felmért, ismer, a művészet pedig azokkal, amelyeket éppen így próbál megismerni. Én azért írok az emberi kapcsolatokról, hogy a lehető legtöbbet tudjak meg róla, és a mű közvetítésével a közönség is. Sok szó esik ebben a drámában

a szerelemtől, de ez számomra csak abból a szempontból érdekes, ahogy arról Marx írt, valahogy így: férfi és nő az embernek, az emberhez való legtermészetesebb kapcsolata.

— Ilyen értelemben már bizonyos társadalmi mércéül is szolgál?

— A férfi és a nő kapcsolata képes kifejezni egy adott társadalom fejlettségi fokát, s így választ ad arra is: hol tartunk itt és most.

— Ki ez a Róza és vajon melyik korábbi Kertész-műből lépett elő?

— Majd kidolgozzák ezt az esztéták és a kritikusok, ha akarják. Én csak azt tudom, hogy három nő jár-tatja a száját a színpadon, lelkizik, követeli magának a múltat, igazolja önmagát, és akkor belép Róza. Nincsenek elméletei, nem magyaráz, természetesen felmutat egy emberi magatartást, teszi, ami a dolga.

— Mit jelent az író számára ez a hasznos alkotói együttlét a rendezővel, a színészekkel?

— Írók és rendezők nélkül volt már színház, de színész nélkül soha. Egy dráma csak akkor kész, amikor a premieren felmegy a függöny. Sőt, még akkor sem igazán. Mindig

formálható, alakítható. Tulajdonképpen azért vagyok itt Egerben, figyelem a próbákat, a színészek reagálását, és kezdetben ugyan igazolni akarom mindazt, amit leírtam, de ha a próba meggyőz, akkor átírom. Ami pedig a rendezőt illeti, Illés István, a barátom, — akivel együtt dolgoztam már a Névnep bemutatója előtt is — pontosan érti, hogy mit akarok.

Illés Istváné a szó:

— Valóban értjük egymást. Ha nem így lenne, Ákos nem írta volna nekünk új drámáját, én pedig nem rendezném. Egyébként nagyon izgalmas feladat az író jelenlétében dolgozni, a színészek számára pedig egyenesen bátorságot jelent, hiszen a szerző próbáról próbára igazolja, hogy valóban az van a szerepben, amit eljárszanak.

Fokozza az izgalmat és a felelősséget is, hogy ősbemutatóról van szó, olyan műről, amely itt és most születik a színpadon. A Sziklafal az egymásért, vagy az egymás mellett élő emberek kapcsolatáról szól. Erről akarunk a közönségnek nagyon fontosat és időszerűt mondani. Együtt, csapatmunkában az író, a színészek és a rendező.

Miskolci műsor

1. csütörtök	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
2. péntek	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
3. szombat	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
4. vasárnap	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	BORTONKARRIER	Goldoni bérlet	(7)
5. hétfő	Nincs előadás		
6. kedd	BORTONKARRIER	Csortos és Egyetemi b.	(7)
7. szerda	BORTONKARRIER	Lehár és Egyetemi b.	(7)
8. csütörtök	BORTONKARRIER	Madách és Egyetemi b.	(7)
9. péntek	BORTONKARRIER	Vörösmarty bérlet	(7)
10. szombat	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
11. vasárnap	BORTONKARRIER	Szigligeti bérlet	(7)
12. hétfő	HANGVERSENY		(fél 8)
13. kedd	BOCCACCIO	Ibsen bérlet	(7)
14. szerda	BOCCACCIO	Shakespeare bérlet	(7)
15. csütörtök	BOCCACCIO	Schiller bérlet	(7)
16. péntek	BOCCACCIO	Bérletszünet	(7)
17. szombat	BOCCACCIO	Bérletszünet	(7)
18. vasárnap	BOCCACCIO	Bérletszünet	(7)
19. hétfő	Nincs előadás		
20. kedd	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
21. szerda	BORTONKARRIER	Bérletszünet	(7)
22. csütörtök	BORTONKARRIER	Huszka és Egyetemi b.	(7)
23. péntek	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Bemutató bérlet	(7)
24. szombat	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Petőfi ifj. bérlet	(3)
	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Katona bérlet	(7)
25. vasárnap	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Déryné bérlet	(7)
26. hétfő	Nincs előadás		
27. kedd	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Csortos és Egyetemi b.	(7)
28. szerda	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Lehár és Egyetemi b.	(7)
29. csütörtök	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Madách és Egyetemi b.	(7)
30. péntek	A CSIZMÁS KANDÚR	Bérletszünet	(3)
	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Molière bérlet	(7)
31. szombat	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	József A. ifj. bérlet	(3)
	A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR	Csiky bérlet	(7)

Ézúttal a férfiakról...

Nincs azon mit csodálkozni, hogy Boccacciót anynyira nem szerették kortársai közül a férfiak. He-lyesebben: a férjek. Hiszen nincs egyetlen története sem, melyben a kikapós asszonyok bűnhődnének tettükért; sokkal inkább a jámbor férjek kénytele- nek elszünetelni a férfiúi hírukön, férji becsületükön esett sérelmeket.

A megcsalt férj természetesen mindig neveléses. Miért? Semmiképpen sem azért, mert a reneszánsz- ban (vagy akár a későbbi polgári társadalmakban) megbillen az erkölcsi rend. De a tulajdonnak tekintett asszony szinte egyetlen lázadási lehetősége, hogy nem a zsarnok férjet (akinek kénytelen engedelmessé válni), hanem mást — szíve választottját ajándékozza meg szerelmével. Ez a lázadás tetszik nekünk, mert erkölcsileg azoknak szolgálat igaz- ságot, akiket egyébként gúzsba köt a házasság. A férjekben a hatalom póru jár birtokosait. a zsar- nokokat nevetjük ki.

Boccaccio, az író — mint műveiből kitűnik — pontosan végiggondolta ezt, s Suppé nagyoperettjé- nek librettistái ugyancsak.

Ma már a vidám, pikáns darabot nézve s hall- gatva a fülbemászó dalokat, kevésszer jut eszünk- be, hogy a szerzők tulajdonképpen az avult feudá- lis kötöttségek ellen emelnek szót, melyek megmér- gezik a két nem kapcsolatát.

A Boccaccio férfi figurái — a címszereplő kivé- telével — valamennyien bábok, akiket ügyes asz- szonyi kezek mozgatnak. Ezt az alapigazságot sok- szor félreértik a játésszók. A miskolci előadásban szó sincs erről. Az egyformán korlátolt férjek karak- terben nagyon is különböznek. Hús-vér emberek, más-más temperamentummal, szokásokkal, gesztu- sokkal. A korabeli Firenze remek karikatúrái. Ala- kítóik nevét érdemes megjegyezni: Varga Gyula, Kulcsár Imre, Kanalas László, Dariday Róbert. S hogy miért nem hívtuk fel a figyelmüket Boccac- cióra? Mert a Rózsa Sándor alakította figura nem- csak a letűnt korok, hanem bizonyos értelemben napjaink férfiideálja is.

Kandúrjáték

Ismerősöm négyéves kislánya odahaza egyre gyakrabban játszik színházat. Ami már azért is érdekes, mert életében mindössze egyszer látott színházi előadást.

Hogy milyen ez a színház? Olyan, mint minden igazi, ősi játékkészésgből táplálkozó produkció. A kicsi csak néhány jelmezdarabra tart igényt. Az első és legfontosabb: anyuka csizmája, a másik nélkülözhetetlen darab pedig apa kucsmája. Ezek után senki sem tagadhatja, hogy ő az igazi és legvalószínűbb, valódi csizmás kandúr. A játékhöz partnerek nemigen kellene, hiszen a szobában minden tárgy úgy mozog és él, eszik, iszik, alszik, ahogyan azt a kandúr akarja. Az előadásnak rajta kívül nincs is más élő szereplője, csak a pöttöm kistestvér, aki ugyan még sosem járt színházban, de aki remekül alakítja a királykisasszony figuráját, akivel a kandúrnak többször szót kell váltania.

(Könnyen meglehet, hogy ha az író bácsik figyelnék a gyerekek játékát, sokkal izgalmasabb mesedrabok születnének.)

Ennek az ismerős kisfiúnak a kandúr játéka is jelzik színházunk új gyermekdarabjának sikerét. Azt, hogy a gyerekek mennyire figyelnek a játékszókra, biztatják, féltik azokat, talán nem is kell mondani. Bizonyára érdekes adatokat kapnánk, ha összeszámolnánk, hogy hány gyerek tanult meg „manójárásban” (azaz guggolva) közlekedni Somló Istvántól.

Szóval a gyerekek figyelnek. De mennyire figyel a színész a gyerekekre?

A színpadi király véleménye a következő: a gyerektől csak akkor félünk, ha a színpadon partnerrünk. Ilyenkor mindig elorozza előlünk a tapsot és a sikert. A nézőtérben azonban a gyerekek a színészi siker és jó hangulat legfőbb inspirálói. A Csizmás kandúrban a birodalmat járva többször is így szól a király: „Milyen felhőtlen, tiszta nap / s a levegő... / Jól érzem magamat.” A gyerekek a harmadszori ismétlés után már velem mondják a szöveget. S ha ötszázán hangoztatjuk, hogy „jól érzem magamat”, akkor ez biztosan igaz.

Egri műsor

1. csütörtök	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Bérletszünet (7)
2. péntek	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Shakespeare bérlet (7)
3. szombat	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Katona bérlet (7)
4. vasárnap	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Bérletszünet (7)
7. szerda	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Bródy bérlet (7)
8. csütörtök	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Molière bérlet (7)
9. péntek	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
10. szombat	OPTIMISTA TRAGÉDIA	Móricz ifj. bérlet (7)
15. csütörtök	SZIKLAFAL	Bemutató bérlet (7)
16. péntek	SZIKLAFAL	Shakespeare bérlet (7)
17. szombat	SZIKLAFAL	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
18. vasárnap	SZIKLAFAL	Katona bérlet (7)
22. csütörtök	SZIKLAFAL	Vörösmarty bérlet (fél 4)
23. péntek	SZIKLAFAL	Molière bérlet (7)
24. szombat	SZIKLAFAL	Déryné bérlet (7)
25. vasárnap	SZIKLAFAL	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
29. csütörtök	SZIKLAFAL	Madách bérlet (7)
30. péntek	SZIKLAFAL	Erkel bérlet (7)
31. szombat	SZIKLAFAL	Bródy bérlet (7)
		Gárdonyi ifj. bérlet (7)
		Bérletszünet (7)

Táblás házak a Játékszínen

Az utóbbi hetekben futótűzként terjedt el a hír Miskolcon: nem lehet jegyet kapni a Csapodár madárkára. Ennél fogva még azok is ostromolni kezdték a színházi pénztárat, akik viszonylag nem sokat tudtak az új játékszíni produkcióról. Ámbár — ahhoz képest, hogy alig hetvenen férnek be a szobányi nézőtérre, s havonta csak három előadásban kerül színre a reneszánsz komédia — feltűnően sokan szereztek információkat a sajátos cirkuszsínházi bemutatóról.

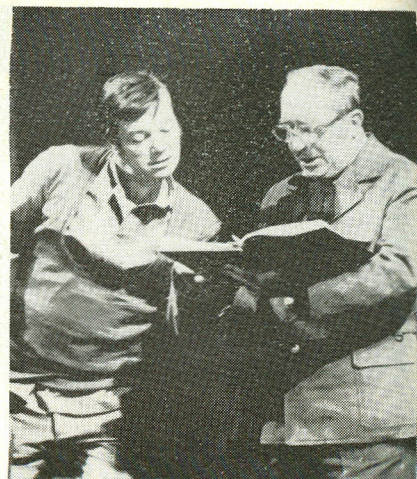
Először egy hatalmas csúriben arattak sikert Ruzante hősei. A sárospataki Kossuth Termelőszövetkezet látta vendégül a kicsiny társulatot. Utána az egyetem aulájában tapsoltak Csapó Jánosnak, Blaskó Péternek, Lázár Katinak, Somló Istvánnak és Maszlay Istvánnak. De bemutatták már a darabot — a Játékszínen kívül — a DIGÉP-ben, a Lenin Kohászati Művekben és Encsen is.

Nagy előnye ennek a produkciónak, hogy nem kíván színházi közeget, színpadot. A társulat bárhol felütheti a maga „játékszínét”. A közönségnek kezdetben szokatlan is a színészek közelsége, s az még

inkább, hogy az aktorok cselekvő részvételüket követelik. A játék folyamán aztán nőtől nő a néző beleszólási igénye. Nemegyszer előfordult már, hogy tanácsokat kiáltottak be a padok közül a csetlő-botló Ruzanténak.

A színészek rendkívül hálasak, hogy lehetőséget kaptak a felszabadult játékra. Csizsár Imre rendező egyik legfőbb törekvése, hogy a továbbiakban is ébren tartsa a szereplők játékosztónét. Mert a Csapodár madárka még sokáig nem kerül le a színről.

Beszélgetés Tauno Yliruusival

Az északi vendég külsőre éppen olyan, mint amilyenek fiatal lányok „az író” elképzelik. Magas, egyenes tartású, elegáns. A tekintete nyílt; figyelemmel fordul mindenki felé, s divatos őszülő frizurát visel.

Finn volta, tamperei születése (Tampere, mint ismeretes, testvérvárosunk) miatt kétszeresen is rokonnak, barátnak tartjuk — ilyen szeretettel várta a színház is. Tauno Yliruusival azonban akkor is könnyen összebarátkozhattunk volna, ha nem éppen Tamperében látja meg a napvilágot. Vele beszélgetve csupán legendának érezzük az északi emberek — még mindig sokat emlegett — merevségét, fagyosságát.

Tauno Yliruusi finnül beszél, Gombár Endre kitűnő tolmácsolása azonban lehetővé teszi, hogy legárnyaltabb kifejezéseit is megértsük.

Beszélgetésünknek nemcsak a témáját (ez természetes), hanem a szerkezetét is a Börtönkarrier bemutatója határozza meg. Az író csak most hagyta el a színpadot, melyre újból és újból visszahívta a közönség tapsa. Már jó néhányszor élvezhette így színpadon — szemtől-

szemben a nézővel — a sikert (a Játékgylkösség című bűnügyi komédiáját például három finn színház is játszotta és tíz nyelvre lefordították), mégis örül, hogy egy távoli országban ennyi gonddal és szeretettel adózott színház és közönség drámájának.

Kérdés nélkül is arról kezd beszélni, hogy mennyire tetszett neki a muzsika és a koreográfia. Finnországban ugyanis csupán néhány — a darab gondolatiságához illő — sláger hangzott el a bemutatón, de ezek a számok is magnórol.

— Songok nélkül gondolatilag is sokkal szegényebb lett volna ez a produkció — mondta az író, s mindjárt látni fogjuk, hogy szavait nem az udvariasság diktálta.

— Mi a véleménye a keretjátékról? (Bizonyára a nézők, olvasók is tudják, hogy a „keret” színházunk találmánya.)

— Annyira tetszett, hogy most majd én fogom kérni a rendezőt: engedje meg, hogy a „börtön-színházjátás” keretét felhasználva írjam át ezt a darabot.

— Tovább akar dolgozni a Börtönkarrieren?

— Az az igazság, hogy megfelelkeztem erről az 1970-ben született darabomról. Némi meglepetéssel értesültem róla, hogy Gombár Endre magyarrá szándékozik lefordítani. Természetesen örültem a vállalkozásnak, de igazán csak most, a bemutató után tértem vissza lélekben a témához. Ez nem jelenti azt, hogy a Börtönkarrierben felvetett problémák időközben nem foglalkoztattak. Sajnos, a civilizációs ártalmak (a társadalmi neurózis) egyre jobban veszélyeztet bennünket, s az emberekben mindinkább nő a menekülési vágy...

Tauno Yliruusinak különös érdeke van az abszurditáshoz. Ez a tény jó kiindulópontnak látszott ahhoz, hogy a különböző művészeti irányzatokról beszéljünk.

— A színház már eleve nem lehet realista — mondja. Belső törvényei szerint nem, hiszen színpadon nem uralkodhatnak a mindennapok törvényei. (A finn író realizmuson aféle földhözragadt naturalizmust, „egy az egyben” való megjelenítést ért ahogy a továbbiakból kiderült. — A szerk.) Az alkotó célja az, hogy minél sokrétűbben vizsgálja, illetve tárja fel a világot. Természetesnek tartom, hogy az alkotói munka folyamatában eljutunk az abszurditásokig. Egyébként az abszurd dráma, mint divatickek, már nálunk sem keresett. Finnországban most sokkal inkább a nemzeti romantika hódít.

A beszélgetés befejezéseként újabb drámatervéről kérdeztük az író. Tauno Yliruusi — mint az alkotók többsége — nem szívesen adja ki e tekintetben önmagát. Valamit azonban mégis elárult:

— Régóta foglalkoztat az emberiség jövőjéről sorsát feltáró darab. Néha ugyanis azt érzem, hogy az ember csupán egy anomáliája a természetnek. Tudom: ez az önök számára furcsán hangzik. Nem, én sem vagyok pesszimista, de rosszak a tapasztalataim. Egyébként nagyon szeretném, ha nem úgy alakulna a jövőnk — az emberiség jövője —, ahogy néha felsejlik... Hogy igazán a valóságot írhattam, ahhoz szeretnék mindenkit megkérdezni és meghallgatni.

Olvasópróbán

„Hogy Gruse Vahnadze a Sirra folyóhoz ért, / Túl sok lett már a menekülés, a gyerek túl nehéz”.

Az ÉNEKES még nem énekel, a színészek azonban máris érzik a szituációt: MENEKÜLÉS AZ ÉSZAKI HEGYEKBE. Brecht a fennmaradt próbajegyzőkönyvek tanúsága szerint így instruálja a Grusét játszó színésznőt: „Azt hiszem, az lenne itt a helyénvaló, ha nagyon nagy kimerültséget játszana. Nagyon nagy kimerültséget, mintha csaknem összeomlana. S a ház már ott is állhat. S talán már lefelé jövet venné le a gyereket. Vagy legyen egy pillanatig olyan kimerült, hogy még arra se képes...”

Ez a jegyzőkönyv 1954-ben készült, Csiszár Imre rendező akkor még mit sem tudott Brechttről és a Krétakőrörről. Alig volt valamivel nagyobb, mint a gyermek, akit Gruse menekít az északi hegyekbe. Mindez persze nem lényeges, csak érdekes. A kaukázusi krétakőr olvasópróbáján volt idők elgondolkozni ezen.

A színészek többségét most érintette meg először

a brechti történet, s a szöveg, melyet Nemes Nagy Agnes fordításában hallhattunk.

A hosszú asztalnál ott ül a miskolci színház prózai társulatának színe-java, szám szerint huszonötén. Ők fogják majd a Krétakőr hatvan szerepét eljátszani. Most még természetesen senki sem játszik; nem is szabad játszani. A mondatok első „megfogására” azonban jó figyelni.

Olyan olvasópróba ez, ahol a rendező csak Brecht instrukcióit mondja: „Gruse körülnéz, itt hagyhatja-e a gyereket, aztán óvatosan a házhoz megy”. Brechtnek minden szerzői utasítása rendkívül alapos dramaturgiai konzekvenciákat hordoz. Az előbbi mondat brechti tartalma ez: „Miféle emberek ezek? Tiszta-e a ház? Nagy-e, kicsi-e? Szegény emberek lakják? Tehetősebbek? Ha túl sok a pénzük, nem fogadják be a gyereket. Ha túl szegények, az a gyerekeknek nem jó. Na, ott egy tehén, tej csak van...”

Nem tudom, a fiatal rendező ismeri-e a fenti „kibontott” instrukciót, köz-

beszólásai azonban félreérthetetlenül sejtetik, hogy milyen jelentőséget tulajdonít egy-egy szerzői utasításnak.

Aki Csiszár Imre munkáit látta, kicsit mindig elcsodálkozik, hogy a rendező neve mellett még mindig ott a két betű: „f. h.” Nos, ebből a szempontból is elhatároló jelentősége lesz a Kaukázusi krétakőr bemutatójának.

Az előadás ugyanis diplomamunka.

★

— Nem egészen világos — legalábbis a nézők, olvasók számára — hogy mik az előzményei egy diplomarendezésnek.

— A diplomázónak — éppen úgy, mint más felsőoktatási intézményben — van választási lehetőségek. A műsordarabot természetesen össze kell egyeztetni a színház igényeivel, s szükséges a főiskola egyetértése is. Én azért választottam éppen a Krétakört, mert a Miskolcon rendezett Amphitryon, a Csapodár madárka és az Optimista tragédia után már nem lett volna etikus könynyebb feladatot vállalni. Persze ez csak egyik szempont. Az erőpróbán túl rendkívül izgat a brechti színház. Nálunk már meg-

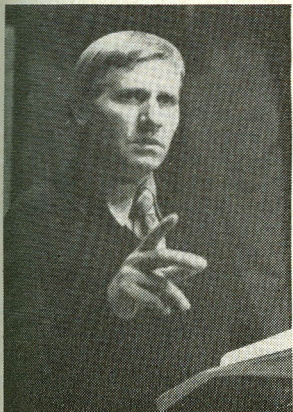
lehetősen kívülről konvenciói vannak a brechti előadásmódnak, stílusnak. Úgy érzem, nem szabad engednem ezek csábításának, hanem vissza kell térni Brechtnek és közvetlen munkatársainak tanításaihoz. Manfred Wekwerth és Joachim Tenschert — a kiváló színházi szakember szellemi hagyatékának leg-hűbb gondozói — például így nyilatkoznak: „Nem elég alkalmazni Brecht eszközeit, és stílussá változtatni őket. Állandóan kutatni kell az új eszközöket, melyek megfelelnek az adott ország és az adott időpont szükségleteinek, céljainak”.

— Miért kárhozzátja a Kaukázusi krétakőr eddigi magyar előadásait?

— Elsősorban azért, mert a Krétakörnek semmi köze nincs a mesejáték derűjéhez. Brecht az anyaság pszichikumáról, a forradalom igazságáról (kit, kivéve tehet a forradalom) beszél. Történelemszemlélete marxista. Más kérdés, hogy ezek az igazságok két lírai történet keretében (Gruse — Azdak) fogalmazódnak meg.

— És van egy sajátos keretjátéka is a műnek.

— Éppen erről akartam beszélni. Ismeretes, hogy a második világháború után két kolhoz parasztjai vitakoznak egy bizonyos földdarabon, melyet az eredeti tulajdosok elhagytak, s a másik kolhoz tagjai megműveltek. A mi előadásunknak színhelye egy kolhoz (tehát nem grúz történelmi drámát játszunk), ahol a közös gazdaság színjátéka a régi krétakőr-legendát felelevenítve akarják bizonyítani igazukat. Ez a romos kolhoz-közeg biztosítja nekünk azt a 30 helyszínt, melyen a történet játszódik. Január 23-ig nemcsak ezt a közös gazdaságot kell felépíteni, hanem egy egész brechti világot.

TARKA Oldal

A BEUGRÁS ÁLDOZAT

Ugye emlékeznek még Zoltán Sára esett, rettegő parasztasszonyára, a sok gyereket nevelőre, a kiszolgáltatottra? Serfőző Simon egyik legszebb alakja ez az asszony a Rémhírvivőkben.

A színésznő nemcsak nagyon szerette ezt a szerepet, hanem estéről estére szebbé, igazabbá formálta az asszony alakját. Szinte legbensőbb magánügye lett ennek a tanyai embernek — nem látványos, de annál megkapóbb, meghatóbb — tragédiája. Gyötrő betegségét, fájdalmait, megromlott egészségét sokáig titkolta a színésznő. Nem akarta feladni, átadni ezt az asszonyt. A szervezet azonban nem bírta a további erőfeszítéseket. Zoltán Sára számára, s mindannyiunknak csak az a megnyugtató, hogy színházunk egyik letehetősebb és legsokoldalúbb színésznője, Máthé Éva érdemes művész vette át a szerepet. Egy-egy ilyen aktust a kívülálló könnyedén el szoktak intézni, mondván: újabb beugrás. A kulisszák világában a beugrás mindig áldozatot és önfeláldozást jelent.

A SZNOB

A színház titkársági telefonján kicsit ideges női hang jelentkezik. Egyszuszra mondja:

— Maga nem ismer engem, de én tudom, hogy maga kicsoda. Tudja, lesz magunknál valami kubai zenekar, maga mégis ott van, szerezzen nekem két jó jegyet!

— Nem lesz kubai zenekar. — Na, ne izéljen! Mondták, hogy kint van a plakáton is, november 24-én...

— Kobayashi dirigál. — Na, az az! Ugye, hogy tudja!

(Jegy ugyan nincs, de minek is az ilyenek!)

JÁSZAI VENDEGJÁTEKA, AVAGY A TAGLÓ

Jászai az előadás napján reggelén érkezett meg a vidéki városba, és azonnal a próbára sietett. Persze, egyetlen próba volt csak, amikor az illusztris színésznő inkább utasításait adta meg, mintsem amúgy is százszer eljátszott szerepét mondta.

A darabban egy kivégzési jelenet is előfordult, amelyben Jászainak a fatöncnre kellett fejtét hajtania, miközben a hóhér magasra emeli a bárdot.

A hóhér alakítója, néma szereplő lévén, nem ismert semmit az egész darabról, az előzetes próbákon nem is volt jelen, és csak Jászai megérkezése után cibálták elő, hogy ekkor és ekkor ő lesz a szereplő...

A derék kórista, Ujj Ferkó volt, hajdani mészárosmester, aki — megunva foglalkozását — Thália szolgálatába állt, de hatalmas termete és gyönyörű baritonja ellenére sem vitte többre a kardaloknál.

A színpadon már összegyűlt az egész társulat. A direktor elfogultan mondta el üdvözlő szavait, a többiek éljeneztek. Megkezdődött a főpróba.

Jászai recitálta jeleneteinek szövegét, és mikor a kivégzési ponthoz jutott, így szólt Ujj Ferkóhoz:

— Kedves kollégám, én itt letérdelek, a tőkére hajtom a nyakamat, maga pedig felemeli a bárdot és...

A derék kórista ekkor, mindenki megrökönyödésére, félbeszakította az országos híru rettegett művésznőt és egyet legyintve, fölényesen így nyilatkozott:

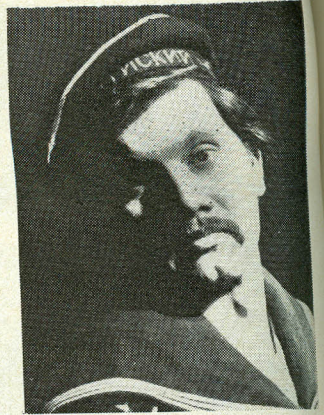
— Tessen nyugodt lenni ténsasszony. Értem én a dógomat, ölég marhát taglóztam le mán életömben.

SZÍNÉSZKÉNT IS ELFOGADTÁK

— Mikor ennyire kinyitottuk a Miskolci Nemzeti Színház színpadát az Optimista tragédiához, már eleve tudomásul kellett vennünk, hogy elrontottuk az akusztikát. Reméltem azonban, hogy bírják majd a színészek a megemelt hangot, s azokat a fizikai erőfeszítéseket, melyeket a nagy tér, s a sajátos mozgás követel.

Csiszár Imre rendező ilyen messziről kezdte annak a magyarázatát, hogy miért kellett neki váratlanul az egyik főszerepbe beugrania.

— Sajnos, színházban (talán ettől is szép ez a szakma) egészen pontosan semmit nem lehet előre kiszámítani. A kitűnő Blaskó Péter — aki a próbák kezdete óta remekül azonosult Alekszej figurájával, ennek a ténynek különös jelentősége lesz... — két szombati előadás után teljesen elvesztette a hangját. Vasárnapra az Optimista volt kitérve, a szombat esti előadás után azonban mindannyian tudtuk: Blaskó nem léphet színpadra. Akkor majd a rendező — kockáztatta meg valaki. A következő néhány pillanatban körülbelül ezek a dolgok futottak bennem végig: a holnap előadást okvetlenül meg kell menteni. A játék nekem nem egészen szokatlan, hiszen a főiskola színpadán többször is felléptem. Mint rendező, ismerem a szituációkat is, s mikor eddig eljutottam, hirtelen belém döbbsent: csak éppen a szöveget nem tudom. Több más szerepet tudok a darabból, csak éppen Blaskóét nem. Tudniillik őt keveset kellett instruálni.

— Mindazok, akik láttuk Csizsár Imrét Alekszejként, tanúsíthatjuk, hogy szombat estétől vasárnap délutánig sikerült a 30 oldalnyi szöveget megtanulni.

— Pardon, vasárnap délig tanulhattam csak, mert délután azért legalább egyszer el kellett próbálni is a jeleneteket.

— Mit mondjunk még? Csizsár Imrét színészként is elfogadta a közönség.

MOLNÁR FERENC ÉS KUKORICA JÁNOS

A Fészekben töltötte Molnár egyik legszomorúbb estéjét. Aznap mondta ki a bíróság a választ Fedák Sárival. Örült, hogy hivatalosan is véget ért ez a kapcsolat, de annál fájdalmasabb volt a számára a 25 ezer dolláros végkielégítés, amelyet a bíróság — előzetes megegyezés folytán — megállapított.

Az író így kesergett a Fészekben:

— Hiába emészttem magam, kedves barátaim, rájövök — mindennek én vagyok az oka. Hallgassatok meg, hogyan ismerkedtem meg Fedák Sárival. Kacsóh Pongrác János vívő címmel írt egy operettet, talán hallottatok róla. Elvitt a darab főpróbájára. Fedák ját-

szotta a címszerepet, akkor először és utána még sok százszor. A barátom bemutatott fiatal primadonnájának. Fedák — sohasem felejttem el — huszárdolmányt viselt és fészes, zsinóros, világoskék nadrágot. Utána Kacsóh bemutatott Iluskának, akit egy elragadó, kékszemű, széke tündér alakított: Medgyaszay Vilma. A csodálatos szökecske dühítő nézett rám, a már akkor ismert fiatal színpadi szerzőre...

Nagyot sóhajtott Molnár, egy kis hatásművet tartott, aztán így fejezte be a történetet:

— És én, a buta fejemmel, hát nem Kukorica Jánosba doblodultam bele?

MÁRKUS JÓZSEF SZÍNHÁZI BOLCSESSÉGEI

A legtöbb új darabot már régen megírták.

★

A nő nemcsak a főszerepet akarja játszani a férfi életében, hanem minden szerepet.

★

Jó kritikus csak az, aki elősorsban magamagát tudja ellenőrizni.

★

Sok színésznő kimosolyogja magának a dicsőséget.

OSSZJÁTÉK

Sebestyén Géza, az egykori Városi Színház (a mai neve Erkel Színház), a Budai Színház és egyebek igazgatója, korának nagyszerű színésze, verhetetlen nagymestere volt a színházi tréfának. Kötetekre rúgna, ha szellemes mondásait, tréfáit összegyűjténék. Senkit sem kímélt, önmagát sem.

Egy alkalommal színházában nézte a próbát. A színpad felé tekintve megszólalt:

— Derék emberek ezek... A világért sem játszanának össze.